

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

FENOMÉN SPIRITISMU V KRKONOŠÍCH A BLÍZKÉM
OKOLÍ

Bakalářská práce

Autor: Hana Lubiková

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Veselský, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Fenomén spiritismu v Krkonoších a blízkém okolí* vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne:

Podpis.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Mgr. Pavlovi Veselskému, Ph.D. za ochotu, odborné vedení mé práce a velkou trpělivost. Také děkuji panu Pavlovi Fišarovi, za korekturu a pomoc během celého výzkumu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině za podporu při studiu, kterou nepovažuji za samozřejmost.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá historií a současností fenoménu spiritismu na území Krkonoš. Pro správné uchopení kontextu se v první části věnuje historickému vývoji ve světě i v Krkonoších a postupně přechází k samotným výsledkům terénního výzkumu a k současnému stavu. Cílem práce je postihnout historický vývoj a současnost spiritismu na vymezeném území. Výzkum se zaměřil a dal vyniknout nejen hlasu samotných spiritistů, ale také pohledu majority na spiritismus jako takový. Výzkum byl proveden pomocí designu případové studie.

Klíčová slova: Spiritismus, Krkonoše, lidový spiritismus, spiritisté

Abstract

The thesis deals with history and the present of the phenomenon of spiritism in the area of the Krkonoše mountains. For a better understanding of the context the first part discusses the historical development in the world and in the Krkonoše as well. Then it continues with results of the field research and with the present state of the phenomenon. Its aim is to capture the history and the present of the spiritism in the given area. The research focuses and shows not only the spiritists themselves to good advantage but also the majority's opinion regarding spiritism. The research has been carried out by means of the design of the field study.

Keywords: Spiritism, Krkonoše, Folk Spiritism, Spiritists

Obsah

Anotace.....	4
Abstract.....	5
Úvod.....	8
1. Terminologie.....	10
1.1 Spiritismus.....	10
1.2 Spiritistická seance.....	12
1.2.1 Průběh seance.....	15
2. Spiritismus v konfrontaci s animismem, šamanismem a případem Sakalawa.....	17
2.1 Animismus jako forma náboženství podobná spiritismu.....	17
2.2 Šamanismus.....	19
2.3 Sakalawa.....	20
3. Spiritismus ve světě.....	22
3.1 Allan Kardek.....	24
4. Spiritismus v ČR.....	25
4.1 Novodobý spiritismus v ČR.....	26
5. Spiritismus v Krkonoších.....	28
5.1 Novodobý spiritismus v Krkonoších.....	29
6. Kritika spiritismu.....	30
7. Cíl práce a výzkumná metodologie.....	33
7.1 Metodologie.....	33
7.2 Výběr lokality.....	33
7.3 Výzkumný vzorek.....	34
7.4 Etika výzkumu.....	35
7.5 Cíl výzkumu.....	36
8. Lidový spiritismus.....	38
9. Příchod ke spiritismu.....	40

10. Spiritismus a jeho pozitiva.....	42
11. Přístup společnosti ke spiritismu.....	45
11.1 Bývalí spiritisté.....	46
12. Současné dění na poli spiritismu v Krkonoších.....	47
12.1 Zájem o spiritismus.....	48
Závěr.....	50
Použité zdroje a literatura.....	52
Rozhovory.....	53

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá fenoménem spiritismu v oblasti Krkonoš, konkrétně v Jablonci nad Jizerou a jeho okolí. Věnuje se jeho historii i současnosti, jeho příznivcům i odpůrcům.

Toto téma jsem si pro svou závěrečnou práci vybrala hned z několika důvodů. Krkonoše jsou mým rodištěm a historie a dění tohoto prostředí je pro mě tedy nejen zajímavým, ale i blízkým tématem. Zároveň mě samotný spiritismus a jeho magické a záhadné napětí, které se kolem tohoto fenoménu vznáší, odjakživa fascinovalo. Dalším důvodem mi bylo zjištění skutečnosti, že i přestože se spiritismu věnuje mnohá literatura, samotní jeho vyznavači, ti co jej provozují nebo provozovali, ho vnímají a prezentují z části odlišně.

Mým cílem tedy bylo popsat nejen historický vývoj spiritismu, ale také pohled a prožitek samotných spiritistů a zároveň spiritismus v přítomnosti. Dále mé pozornosti neunikly názory a pohled majority na zkoumaný fenomén v historickém kontextu i v této době. Pokouším se spiritismus charakterizovat ze spiritistické i antropologické perspektivy.

Práce je koncipována do dvou částí. První část textu práce sleduje vývoj spiritismu ve světovém i lokálním měřítku, podává v jedné z kapitol pohled majority, tak jak ho odhalují spisy ve Státním okresním archivu v Semilech, a v neposlední řadě se věnuje vzniku tradice spiritismu v Krkonoších.

V druhé, empirické části práce přecházím k samotným výsledkům terénního výzkumu, kde je vymezen prostor pro interpretaci samotných spiritistů. V konfrontaci s ním je v praktické části umístěna kapitola Přístup společnosti ke spiritismu.

Na základě provedených rozhovorů, analýzy dat ze Státního okresního archivu v Semilech a dostupných zdrojů analyzuji v této práci spiritismus v jeho lidové podobě.

1. Terminologie

Tuto část mé bakalářské práce jsem vymezila pojmům, se kterými v bakalářské práci pracuji a jejich vysvětlení. Rozhodla jsem se tak z toho důvodu, že mnoho pojmů má více definic. Upřesním zde tedy, jakou definici a jaké vysvětlení daného výrazu mám na mysli ve své závěrečné práci já. Konkrétně se jedná o tyto pojmy: spiritismus a spiritistická seance.

1.1 Spiritismus

Nejprve se zaměřím na vysvětlení pojmu spiritismus a na jeho četné definice. Antropologický slovník, vydaný Jaroslavem Malinou a kolektivem, definuje spiritismus takto: „Spiritismus, přesvědčení a učení, podle něhož duše člověka může komunikovat po smrti s živými lidmi na jejich přání prostřednictvím živých médií. Též praxe domnělého přivolávání duší zemřelých a získávání pokynů a informací od nich.“¹ Tato definice postihuje spiritismus srozumitelně, vědecky, ale přeci jen velmi okrajově.

Souhlasím s tím, že jádro spiritismu spočívá ve víře v ducha, který je po opuštění své tělesné schránky schopen komunikovat se živým světem, ale nejen to. Pro pravé vyznavače spiritismu to znamená mnohem více. Hlubší vysvětlení pro lepší pochopení spiritistického učení poskytuje Jaromír Kozák ve svém rozsáhlém díle *Spiritismus: zapomenutá významná kapitola českých dějin*, kde říká: “Spiritismus. Pod toto jediné a příliš zobecňující slovo spadá

---

1 MALINA, Jaroslav a kol. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)* [online]. Brno: Akademické nakladatelství CERM, c2009, s. 3882 [cit. 2017-03-02]. . Dostupné z: http://is.muni.cz/do/1431/UAntrBiol/el/antropos/pdf/antropologicky_slovník.pdf

široké spektrum přístupů k duchovnu, sahající od vysoce duchovní úrovně až po mimořádně primitivní a zavrženíhodné projevy zneužívání těchto sil.“² Polemizuje zde o spiritismu jako o duchovnu, duchovní cestě, kterou se člověk ve svém životě může vydat. Také jako o víře, která má své vysoké a nízké formy, a kterou lze jako každou jinou víru zneužít.

Jaká myšlenka je tedy ústředím této víry? „Podle spiritismu vládne světem absolutní božská spravedlnost, která se u každé lidské bytosti uplatňuje a projevuje zákonem karmy (příčina-následek) a zákonem znovuzrození.“³ Lidský život, který na tomto světě žijeme, je jeden z mnoha životů, které nás na cestě k duchovnímu růstu čekají. Lidská duše má být dle tohoto učení nesmrtelná a jako důkaz nesmrtelnosti lidské duše ve spiritismu slouží právě navazování komunikace se světem duchů, zemřelých.

Stejně jako ostatní náboženská učení má i spiritismus texty, které nesou normy a pravidla, či popis, jak by měl opravdový spiritismus vypadat. Allan Kardek, významná osobnost světovému spiritismu, kterému se blíže věnuji později v textu, sepsal dohromady 6 bodů, které mají spiritismus charakterizovat.

- 1. U všech spiritistických projevů existují tři zásady – bytnost duše, její přežití těla a její sdělování.*
- 2. Jevy během projevů ducha se zakládají na určitém přirozeném zákonu, a tak je nepovažujeme za něco zázračného či nadpřirozeného.*
- 3. Mnoho jevů se označuje za „nadopřirozené“ jen proto, že se nezná příčina těchto jevů. Jelikož spiritismus nalézají příčiny těchto jevů, převádí je do říše přirozených jevů.*

---

² KOZÁK, Jaromír. *Spiritismus: zapomenutá významná kapitola českých dějin*. Praha: Eminent, 2003, s. 11.

³ BAŘINA, Miloslav a Ivo CHOCHOLÁČ. *Spiritismus v Podkrkonoší*. Nová Paka: Městské muzeum, 2004, s. 3.

4. Některé z nadpřirozených jevů tak vidí i spiritismus a řadí je mezi pověry.
5. Soudit spiritismus podle událostí, které sami spiritisté nepřipouštějí, znamená snižovat hodnotu vlastního soudu a upozornit tak na vlastní nevědomost.
6. Výklad událostí spojených se spiritismem vyžaduje vážné a hluboké studium.⁴

Pokud bych si za svůj cíl v práci vytyčila popsat spiritismus, jeho podstaty a pravidla, mohla bych citovat spoustu dalších autorů z mnoha zemí. Pro ukotvení a pochopení spiritismu jako duchovna a víry jsem vybrala ty nejzákladnější a nejpodstatnější.

Prostí lidé, hlásící se v minulosti nebo současnosti ke spiritismu, ke své víře nepotřebují ani nevyužívají knihy nebo předpisy. Sami uvádějí, že jednají spíše "pocitově". Proto se můžeme domnívat, že tito lidé byli a jsou zástupci spíše tzv. lidového spiritismu než organizovaného. Pořádali seance, drželi se některých pravidel, byli to spiritisté v pravém slova smyslu, ale dále už se nespojovali s organizovanými skupinami spiritistů, například okolo Karla Sezemského nebo nevzhlíželi k určitým spiritistickým knihám jako k základu svého přesvědčení.

1.2 Spiritistická seance

Spiritistická seance (též setkání), je název pro shromáždění spiritistů, při nichž se účastníci aktivně zabývají komunikací se světem duchovním pomocí médií za účelem mravního povznesení a vyššího poznání.⁵

---

⁴KARDEC, Allan. *Knihy prostředníkův, neb: Vůdce prostředníkův a vyvolávačův obsahující zvláštní poučení duchův o theorii všech duchů manifestací, o způsobech obcování se světem neviditelným, o vyvinutí mediumity, o obtížích a nebezpečích, se kterými se můžeme setkat při výkonu spiritismu*. Brno: Schneider, 1997. s. 15

⁵ BAŘINA, Miloslav a Ivo CHOCHOLÁČ 2004, s. 8

Setkání by se měl zúčastnit jen ten, kdo opravdu ve spiritismus a jeho posvátno věří a má čestné úmysly. Zároveň bylo zapovězeno, aby se seance účastnil kdokoliv, kdo požil alkohol či jinou látku ovlivňující chování. A to z důvodu, že tato porušení spiritistických pravidel přitahují na seance tzv. "nízké duchy", kteří buď nemají účastníkům co říci, nebo mohou dokonce škodit.

Součástí sezení je obvykle modlitba, která je pronášena na začátku i na konci pro ochranu všech zúčastněných. (Modlitba může mít též podobu písně.) Výzkum však poukázal na fakt, že ani víra a čisté úmysly nikomu účast na seanci nezařídí. Přítomnost jednotlivých účastníků seance schvaluje médium.

Součástí spiritistického shromáždění je člověk, který jako médium slouží. Ten má mít schopnost napojit se a komunikovat se světem duchů (duší), ze kterého přenáší informace na ten náš, a to pomocí slov, písma, kreseb, apod.

Existují tzv. média píšící, kreslící, vidící, slyšící, mluvící, cítící. Jak napovídají názvy jednotlivých mediumit, píšící médium přenáší projevy ze světa duchů do našeho lidského světa pomocí písma (nejen pomocí abecedy, ale také skrze "jazyk spiritistů"), kreslící skrze kresby, cítící má schopnost vycítit přítomnost ducha v místnosti, atd. Médium nemusí být zaměřeno pouze na jeden druh mediumity. Údajně velmi často mívá schopnost provádět automatickou kresbu i písmo dohromady.

Nejčastěji diskutovaným druhem mediumity je mediumita kreslící. Pravděpodobně proto, že tzv. mediální kresby jsou hlavním hmotným důkazem spiritismu. Mediální neboli také automatická kresba, vzniká tak, že je ruka média vedena duchem, který skrze něj vytvoří obraz. Tyto obrazy zachycují ve většině případů mystické květiny, zvířata, místa, či abstrakce a

jejich tvorba trvá od desítek minut po hodiny. V minulosti byly pořádány místní i mezinárodní výstavy mediálních kreseb. V období 2. světové války a následně za dob komunismu bylo spoustu kreseb ztraceno a zničeno. Přesto Městské muzeum v Nové Pace disponuje expozicí, která se může pochlubit větším množstvím automatických obrazů.

Během výzkumu jsem se nejčastěji setkávala s lidmi, jenž se účastnili seancí, na kterých vystupovalo médium mluvící, skrze které napojený duch komunikoval s přítomnými. Pouze jeden respondent hovořil o setkání s médiem kreslícím.⁶ V případě, že se seance odehrávala bez člověka, sloužícího jako médium, využívalo se spiritistické destičky a duch komunikoval písmem. Pro zkoumanou lokalitu okolí Jablonce nad Jizerou je, tedy podle respondentů, nejtypičtější mediumita mluvící.

V některých případech je na seancích přítomen také člověk, který řídí setkání a zajišťuje jeho hladký průběh. Komunikuje například skrze médium s duchem, překládá účastníkům jevy odehrávající se v místnosti, apod. Účast tohoto člověka však není při setkání podmínkou. Nicméně jsou tu pravidla, kterými by se měli spiritisté řídit:

- *Nevyšvolávat duchy v rámci zábavy.*
- *Nevyšvolávat duchy o samotě a nevyšvolávat je v noci*
- *Nepít alkohol, nekouřit, nejíst sladkosti a maso.*
- *Opatřit si stůl na jedné noze bez kovových prvků, protože ty odpuzují duchy.*
- *Mít spiritistickou tabulku.*
- *Musí být přítomno médium, které s duchy komunikuje, a na konci seance bychom měli duchovi poděkovat a požádat jej, aby v pokoji odešel.⁷*

---

⁶ Pan P., rozhovor zde dne 16.01.2017

⁷ BRYCZ, Pavel. *Blouznivci našich hor*. In: exkluzivní časopis Libereckého kraje pro každého, kdo chce být v obraze. 2007, s. 93-94.

1.2.1 Průběh seance

„Podoba seance, stejně jako všechno ve výkonném i teoretickém spiritismu, bylo dáno učením, které nevymýšlely nějaké konkrétní osoby, ale bylo získáváno na seancích a prostřednictvím automatického písma, a ještě předtím inspirovaně.“⁸

Ačkoliv před rokem 1880 nevycházela na našem území spiritistická literatura a spiritistické nauky se mezi jednotlivými spolky nešířily, vykazovaly zarážející jednotu.⁹ Setkání probíhala v určitou hodinu na předem dohodnutém místě, a to pravidelně minimálně jednou za měsíc. Po příchodu všech zúčastněných na místo konání byl čas vyhrazený na volný rozhovor, kdy se, mimo jiné, probíraly události ze světa i z vesnice.¹⁰ Další fází seance bylo pronášení modliteb a písní, jenž měly zamezit příchodu nízkých a zlých duchů do místnosti.¹¹ Následovalo vstoupení média do stavu transu, které účastníci popisují například takto: „*Potom prostě z ničeho nic jako ta Mařenka tak jako, tak jako cukla, že.(...) Tak s ní jako cuklo a už začala nějaká duše vlastně mluvit.*“¹² V případě média mluvícího, duch skrze něj k účastníkům seance hovořil a odpovídal na jejich dotazy. Identita přichozího ducha zůstávala povětšinou skryta.¹³ A jak dlouho rozhovor s duchem probíhal?

---

8 KOZÁK, Jaromír. 2003, s. 402.

9 Tamtéž.

10 Krkonošský spiritismus. *Folklorika*. [pořad]. In: *Česká televize* [online]. Přípravil Martin Jazairi. Česká televize, 2013 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1102732990-folklorika/213562260800003-krkonosky-spiritismus/> .

11 KOZÁK, Jaromír. 2003, s. 403.

12 HNYKOVÁ, Erika. Krkonošský spiritismus. *Folklorika*. [pořad]. In: *Česká televize* [online], Česká televize, 2013 [cit. 2017-03-03].

13 Paní S., rozhovor ze dne 13.01.2017

Respondenti při rozhovorech uváděli rozsah desítek minut až několika hodin. V rámci prevence před samovolným návratem ducha do místnosti posloužila na konci seance opět modlitba. Po jejím skončení se spiritisté rozešli do svých domovů.

2. Spiritismus v konfrontaci s animismem, šamanismem a případem Sakalawa

Spiritismus je formou přesvědčení a učení, které má základ ve víře v duchy a komunikaci s nimi, a které je rozšířené napříč kulturami po celém světě. Víra v duši a komunikace s neviditelným světem nadpřirozena však není typická pouze pro spiritismus. Najít můžeme tyto aspekty například u animismu a šamanismu (viz. níže). Existují však také celé společnosti, jež jsou sami o sobě založené na komunikaci s neviditelnými silami a díky tomu dokázaly odolat vnějším tlakům okolí a zachovaly si svou podobu i za dob, kdy ostatní společnosti zanikaly. Jako příklad uvádím společnost Sakalawa.

Tuto kapitolu věnuji krátkému popisu animismu, šamanismu a etnické skupině Sakalawa z Madagaskaru a jejich pojetí duše a vztahu ke komunikaci se světem duchů v konfrontaci se spiritismem. Jelikož se spiritismu nevěnuje dostatečné množství vědeckých publikací, dovolím si ho vydefinovat za pomoci srovnání těchto tří systémů, jež pracují s komunikací s duchy a jsou si se spiritismem v mnoha aspektech podobné. Tímto bych ráda předešla nedostatečnému ukotvení v antropologii jako vědě.

2.1 Animismus jako forma náboženství podobná spiritismu

Spiritismus má svou tradici velmi blízko k animismu, ovšem ačkoliv se to nemusí zdát na první pohled patrné, jsou mezi nimi zásadní rozdíly.

Termín animismus jako první rozebral anglický antropolog Edward Burnett Tylor. Vytvořil teorii, která pojímá animismus jako nejranější formu náboženství a projevuje se v širokém rozpětí napříč fetišismem, magií, totemismem, atd., a která má své místo v kulturách v podstatě od kultu předků po polyteismus.¹⁴ Přírodní národy a staré civilizace byly podle něj

---

¹⁴ MALINA, Jaroslav a kol. 2009, s. 3882 [cit. 2017-03-02].

sužovány otázkou ohledně nevysvětlitelných záhad životních cyklů života a smrti. V závislosti na tom si vytvořili představu o existenci duchovní složky, existující nezávisle na lidském těle.¹⁵Představa o existenci duše byla později přenesena také na rostliny, zvířata, neživou přírodu i lidské výtvořy.¹⁶

Nicméně novější výzkumy prokázaly, že tyto představy o animismu nejsou komplexní, a že animismus je ve skutečnosti složitý a komplexní druh víry a každá společnost ve své konkrétní fázi vývoje se k němu staví s odlišným přístupem. Nemůžeme se tedy domnívat, že je animismus záležitostí minulosti. Někdo by snad mohl animismus společně se spiritismem považovat za pouhý bezvýznamný přežitek, který si lidstvo přináší do přítomnosti a u něhož ani netuší, jaký je jeho význam. Ovšem pravdou zůstává, že animismus tvoří dodnes základ některých náboženství i v současném moderním světě. Například v Japonsku se s ním setkáváme u šintoismu.

Na první pohled viditelný rozdíl mezi animismem a spiritismem nacházíme právě v jádru víry v duši. Zatímco dle animismu můžeme přítomnost duše zaznamenat i u neživé přírody či dokonce i u lidských výtvořů, spiritisté jsou přesvědčeni o existenci lidské duše pouze u svého druhu a zvířat (a to pouze někteří). Dále spiritismus oproti animismu předpokládá vývoj duše směřující k naprosté dokonalosti a krystalické čistotě. I přesto, že je základem těchto dvou náboženských forem je víra v existenci duše, její pojetí je v každé z nich odlišné.

---

15 SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000, s.31.

16 Tamtéž, s.32.

2.2 Šamanismus

Šamanismus je složitá a antropology často diskutovaná záležitost. Nedovolím si ho nazvat náboženskou formou, tak jako animismus, protože není mým cílem zabývat se otázkou zda šamanismus je, či není náboženskou formou. V této práci bude k šamanismu přistupováno jako k něčemu, co doplňuje tradiční či jiná náboženství ve většině kultur,¹⁷ koexistuje s náboženstvím či magií a jehož součástí je využívání komunikace s duchy.¹⁸

V šamanismu se využívá kontaktu s duchy k mnoha rozmanitým potřebám napříč kulturami. Za pomoci magicko-rituálních praktik a rituálů dokáže šaman například uzdravit jedince i celou společnost, odvolat neštěstí, či zabránit zlým duchům, kteří chtějí škodit.¹⁹ A právě šaman je osobou, která mimo jiné zprostředkovává komunikaci mezi světem naším a světem nadpřirozena, tak jako médium ve spiritismu.²⁰ Nicméně šamanovy dovednosti mají skrze využití komunikace s duchy větší moc. Oproti médiu ovládá šaman například boj se zlými duchy, dokáže je ovládnout a využít ve svůj prospěch, duchové mu též pomáhají diagnostikovat nemoci, které poté dovede vyléčit, atd.²¹

Dalším společným znakem u šamanismu a spiritismu je pořádání seance, ve které se šaman a médium dostávají do kontaktu s duchy.²² Zatímco seance mezi spiritisty bývá zpravidla komorní, tichou záležitostí a její veřejné

---

17 DUBOIS, Thomas. *Úvod do Šamanismu*. Praha: Volvox Globator, 2011. s. 12.

18 ELIADE, Mircea. *Šamanismus a nejstarší techniky extáze*. Praha: Argo, 1997. s. 25.

19 DUBOIS, Thomas, 2011, s. 10.

20 SEZEMSKÝ, Karel. *Posel Záhrobní: spiritistický časopis věnovaný záhadám duševním*. Nová Paka, 1927, s. 17.

21 BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. s. 192 – 193.

předvádění je spiritisty odsuzováno a považováno za falešný spiritismus, u šamanismu může mít seance podobu velkolepého obřadu, při němž mohou být vykonány dramatické a teatrální rituály, zaznívat rytmická hudba a celá zúčastněná společnost tančit²³. V rámci seance se šaman dostává do stavu transu, (stav, ve kterém komunikuje s duchy) kromě jiných technik za pomoci psychotropních látek. Ty jsou ve spiritismu u seancí zakázány (viz. výše).

Šamanismus je spolu se svou postavou šamana a pořádáním seancí ze všech tří případů, popisovaných v této kapitole, spiritismu nejbliže.

2.3 Sakalawa

Nyní přichází prostor pro představení případu Sakalawa. Termín Sakalawa označuje jednu z dvaceti největších oficiálně uznávaných etnických skupin na Madagaskaru. Již v roce 1970 čítala tato skupina přibližně 435 000 lidí, nejedná se tedy o malý případ.

Sakalawa je popisována jako politicko-náboženské sdružení lidí, kteří hovoří různými dialekty a žijí v různých podmínkách. Spojuje je však silná rodová tradice propojená se zemřelými předky a komunikací s nimi. Předci komunikují se všemi příslušníky Sakalawa například pomocí snů. Udržování kontaktu se zemřelými předky je pro ně běžnou činností, čímž se výrazně odlišují od spiritistů, kteří s duchy komunikují pouze v rámci seancí a skrze médium, Salakawa se mohou se svými předky spojit kdykoliv. Pohled na smrt je však u skupiny Salakawa a spiritismu stejný – smrt nepovažují za konec života. Avšak zatímco spiritisté očekávají po smrti další život, Sakalawa věří, že smrt je pokračováním života na jiném místě.

---

22 Tamtéž, s. 193.

23 BOWIE, Fiona, 2008, s. 194.

Za dob kolonializmu měli Francouzi smělý plán týkající se zabránění Madagaskaru a získání jeho dosavadních obyvatel jako pracovní síly. Ve chvílích, kdy příslušníci jiných společností a kmenů podléhají kolonizaci, ztrácejí svou víru a stávají se otroky kolonizačního systému, Sakalawa se nevzdávají své silné tradiční víry a vytrvávají. Nekonvertují hromadně ke křesťanství, dále se modlí ke svým předkům. Jejich víra je tak silná, že ani nelítostný kolonizační nátlak ze strany Francouzů je neporazí.

²⁴Sakalawa jsem si jako doložený případ víry v komunikaci s duchy zvolila z důvodu, že i přes nátlak z vnějšího světa zůstali věrní své rodové tradici, stejně jako tomu bylo u spiritistů za dob komunismu a nacismu. V reálném případě se na příkladu Sakalawa dá poukázat na aspekty, jenž může ve společnosti mít víra v komunikaci s duchy. Nejenže sdružuje skupinu a má nepohybně i psychologický aspekt, ale dokonce překonává nátlak ze strany kolonializmu a svou tradici si udržuje i za nelehkých podmínek.

---

24 FEELEY-HARNIK, Gillian. *The political economy of death: communication and change in Malagasy colonial history*. American Anthropological Association, 1984.[online].[cit. 13. 2. 2017]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/644352.

3. Spiritismus ve světě

Pro komplexní pochopení spiritismu se v této části textu věnuji historii spiritismu ve světě a jeho šíření.

Počátky novodobého spiritismu nacházíme, podle příručky vydané k expozici spiritismu v muzeu v Nové Pace, v Severní Americe, kde je poprvé v novodobých dějinách popsána spiritistická aktivita. Již v roce 1744 vědec a filozof Emanuel Swedenborg publikuje ve svých článcích informace o posmrtném životě lidského ducha.

Enormní zájem o spiritismus ovšem spustí události, které se odehrají o téměř sto let později. Roku 1848 v domě rodiny Foxových, ve státě New York, ve městě Hydesville měly dcery farmáře Foxe navázat kontakt se "záhrobními silami" pomocí klepání. (Klepání je později typickým, ale ne jediným projevem přítomnosti ducha v místnosti). Událostem měly předcházet podivné zvuky, ale i nevysvětlitelné přemísťování předmětů v domě. Katy, jedna z dcer se v červnu roku 1848 dokázala poprvé spojit s duchem, jenž se v jejich domě vyskytoval. Ten ji měl prozradit, že za svého života býval mužem zavražděným právě v tomto domě a dokonce popsal místo, kde se měly nacházet jeho ostatky. Ostatky byly na daném místě opravdu nalezeny.

Zprávy o tomto případě se i bez existence mobilních telefonů a internetu velice rychle šířily celou Amerikou a odtud přes Francii a Allana Kardeka (vlastním jménem H. Rivail) i do střední Evropy a konkrétně i k nám do České republiky. Příběh o rodině Foxových byl pro širokou veřejnost fascinující a zájem o komunikaci se záhrobím prudce rostl. Prameny uvádějí, že roku 1850 bylo v USA zaznamenáno asi 30 000 médií a v roce 1896 se jejich počet odhadoval na 3 milióny lidí.²⁵

---

25 BAŘINA, Miloslav a Ivo CHOCHOLÁČ 2004, s. 2.

Ráda bych se nyní vyjádřila k použitému slovního obratu „v novodobých dějinách“. Pokud za počátek novodobých dějin spiritismu považujeme události ze Severní Ameriky v rodině Foxových, je důležité si uvědomit, že spiritismus, jakožto víra v duši, která je i po opuštění své hmotné schránky (tělo) schopna komunikace se světem živých a její projevy se vyskytovala napříč společnostmi i kontinenty již od dávných dob. Josef Sanitrák má ve svém díle poznámku o tom, že již staré civilizace jako Chaldejci, Peršané a Babyloňané vyvolávali mrtvé, Židé se spiritismu naučili od Egyptanů, u Řeků a Římanů existovaly veřejné věštírny, kde se vyvolávali zemřelí „na objednávku“.²⁶

Další, kdo hovoří o hluboké historii spiritismu, je Jaromír Kozák: „Zkoumáme-li světové dějiny, ukazuje se, že spiritismus provází člověka od samého úsvitu vývoje. Spiritistické (psychické) jevy mu pomohly nejen přežít, protože psychické schopnosti šamanů umožňovaly vypátrat zvěř, a snad ji i ochromit (předsmrtit), ale zároveň také poskytly základy pro náboženství celého světa.“²⁷ A o tom, že četná náboženství nacházejí základ ve spiritismu a animismu není pochyb.

Kolem roku 1880 se nám tedy neobjevuje spiritismus jako něco nového a přelomového, ale dochází k vymezení jeho označení. V jeho rámci vznikají mnohá hnutí, šíří se mezi široké masy a nezadržitelně míří všemi směry do všech koutů světa a to i do vědeckých sfér.

---

26 SANITRÁK, Josef. *Dějiny české mystiky – Kořeny aneb galerie osobností spiritismu, teozofie, mystiky a okultních nauk*. Praha: Eminent, 2010. s. 12-13

27 KOZÁK, Jaromír, 2003, s. 12.

3.1 Allan Kardek

V této části práce věnuji v rámci historického pozadí spiritismu kapitulu Allanu Kardekovi z důvodu, že se jedná o významnou osobnost na poli spiritismu.

H. Rivail vystupující a píšící pod pseudonymem Allan Kardek je pro nás významnou postavou ve spiritismu nejen proto, že i skrze něj se tento fenomén dostal na naše území, ale také proto, že to byl právě on, kdo vydal díla, na která se spiritisté naší země odkazují. Jmenovitě jsou to rozsáhlá díla: „Kniha duchů“, „Kniha médií“, „Co jest spiritismus“. Položil tak, můžeme říci základy pravidel a norem pro spiritismus. Rivail také široké veřejnosti poskytl výklad pojmu znovuzrození a pravidel karmy. Ostatně i na jeho hrobě můžeme najít úryvek spiritistického učení, které přeložil pro české čtenáře a hlavně pro příznivce spiritismu Karel Sezemský a to jest: „Naroditi se, zemřítí, znovu se zroditi a pokračovati bez ustání až k úplné dokonalosti, toť zákon.“²⁸

V jeho díle spatřovali aktivní spiritisté velký potenciál a také na něj často odkazovali. Předpokládala jsem tedy, že se s knihami Allana Kardeka budu setkávat během svého terénního výzkumu často. V rámci předvýzkumu jsem jim tedy věnovala velkou pozornost. Nicméně výsledky výzkumu přinesly zjištění, že Allan Kardek je pro mé respondenty, spiritisty z oblasti Krkonoš, neznámou osobou.

---

28 BAŘINA, Miloslav a Ivo CHOCHOLÁČ, 2004, s.2.

4. Spiritismus v ČR

Kapitola spiritismus v České republice se věnuje vývoji spiritismu na našem území, tak jak je popisovaný spiritistickými knihami.

Stejně jako výše obhajují myšlenku, že je mylné domnívat se, že spiritismus jako takový vznikl roku 1848, musím se i u historie spiritismu na území ČR pozastavit a nahlédnout k jeho začátkům dále do minulosti.

Například již staré rukopisy kronik nesou záznamy o zázračných uzření, zjevení, či vidění a to už od 15.století. Velmi často bylo vidění spojováno s Pannou Marií či jinými svatými (a to právě i na území Krkonoš), ale v malém vzorku případů se ve viděních vyskytovaly osoby z rodiny či ze sousedství, které již nebyly mezi živými. Tyto případy nemusí být brány jako přímý důkaz spiritismu na našem území, a tak nahlédnu ještě dále do historie.

Antičtí autoři nás informují, že na našem území žili Keltové, jejichž kněží (druidové) během obřadů a rituálů komunikovali se záhrobím, stejně jako to dělají šamani mnoha přírodních národů dodnes. Kelti věřili nejen, že je duše nesmrtelná a přežívá smrtelné tělo, ale že se dokonce neustále vtěluje.²⁹ V tomto zjednodušeném výkladu keltských praktik můžeme jednoznačně spatřit znaky spiritismu – včetně jeho podstaty.

Pokud nás ani zprávy od antických autorů nepřesvědčí o dlouhé historii spiritismu na našem území, zvažme následující fakt. Původ spiritismu na naše území a s ním i první založená spiritistická hnutí se připisují k roku 1880. Statistiky o devět let později uvádějí, že v Čechách mají v této době již 60 000 přívrženců.³⁰ Tedy, že během devíti let se ke spiritismu začalo hlásit 60 tisíc lidí. Je možné, že odhad není správný, nebo je snad

---

²⁹ KOZÁK, Jaromír, 2003, s. 81.

³⁰ Tamtéž, s. 80.

možné, že zde byl spiritismus přítomen již řadu let a nyní dostal dobré podmínky se ve větší míře projevit?

4.1 Novodobý spiritismus v ČR

Je hned několik cest, kterými se novodobý spiritismus dostal do České republiky. První cesta vedla skrze železniční pracovníky, díky nimž byla šířena spiritistická literatura. Později byli dalšími šířiteli novodobého spiritismu Češi dříve žijící v Americe, kteří se po vzniku ČSR vrátili do naší vlasti.

Za nejdůležitější cestu šíření spiritismu je považována právě cesta přes Allana Kardeka, přes Francii a následně Německo, o které se již zmiňuji výše.

V roce 1880 bylo založeno české spiritistické hnutí, avšak to svou činnost zprvu uchovávalo přísně v tajnosti. Proto o něm dnes nemáme o dochované záznamy. Rok 1880 je zároveň považován za počátek nové vlny spiritismu. V tomto roce se také 2. února odehrála za organizace Ignáce Etricha 1. spiritistická seance, která byla zaznamenána.

Zmíněný Ignác Etrich v pořádání spiritistických seancí dále pokračoval. Postupem času začaly vznikat spiritistické kroužky, na kterých se projevovala stále nová média. 2. června 1895 se konal první spiritistický sjezd v Praze, kde proběhlo jednání o podobě spiritistické organizace.

Během těchto let vycházely na našem území dva časopisy věnující se spiritistické tematice – Hvězda záhrobní a úspěšnější Posel záhrobní. I během první světové války se organizacím dařilo. Spiritismus se během této doby velice rozšířil (až na 500 000 příznivců). Mnoho lidí totiž ztratilo své blízké, především ženy se chtěly spojit s těmi, kteří padli na frontě.³¹ Naopak zkázou pro spiritismus bylo období okupace a socialismu, kdy byli jeho příznivci

---

31 BAŘINA, Miloslav a Ivo CHOCHOLÁČ, 2004, s. 26.

pronásledování a literatura, kresby a další materiální složky zabavovány i ničeny.

5. Spiritismus v Krkonoších

Pokud se tato práce primárně zaměřuje na oblast Krkonoš, je pravý čas vysvětlit o jakou část naší republiky se jedná. Krkonoše jsou nejvyššími horami na našem území, rozkládající se v severovýchodních Čechách a na jižní straně polské části Slezka. V minulosti byly posety spoustou malých vesnic a usedlostí, kde lidé žili v chalupách, v těžkých životních podmínkách z důvodu krutých zim a málo úrodné půdě.

Tyto okolnosti měly na svědomí to, že lidé k sobě měli blíž, než kdekoliv ve městech a byli více soudržní. Zároveň každý na každého věděl všechno a nebylo těžké někoho pošpinit pomluvou.

Můj výzkum se dotýká měst a vesnic, které Jaroslav Kozák katastrálně zařazuje do západní části Jilemnicka a jsou to: Vysoké nad Jizerou, Bratrouchov, Dušnice, Jablonec nad Jizerou, Rokytnice nad Jizerou, Tříč a Paseky nad Jizerou. Tyto obce, disponující malou rozlohou a mají malý počet obyvatel. Ti byli silně ovlivňováni rozmary horského počasí. Zároveň měli k přírodě, která je obklopovala, silný vztah. Dalším typickým jevem na horách byla všudypřítomná chudoba a spousta těžké práce. Tyto aspekty horského života ve společné kombinaci daly vzniknout nejen soudržnosti obyvatel hor, ale také zajistily dobré podmínky pro vznik a rozvoj spiritismu.

Za dlouhých zimních večerů se sousedé scházeli v chalupách a při svitu svíčky se vzdalovali každodenním těžkostem svých životů za pomoci víry. Nicméně toto jsou informace, které se přenáší pouze po rodinné linii, protože i přes velkou blízkost, kterou k sobě lidé žijící v horských oblastech mají, je informace o jiné, než křesťanské víře a o spiritistických praktikách lepší zanechat v kruhu nejbližších.

5.1 Novodobý spiritismus v Krkonoších

Ústřední postavou novodobé podoby spiritismu v Krkonoších je jednoznačně Karel Sezemský. Tento muž byl fascinován spiritismem od svého mládí. Několik let svého života prožil v Hrabačově u Jilemnice (součást západní části Jilemnicka) a zde psal a vydával časopis „Posel záhrobní“. Ten vycházel řadu let a byl nejvýznamnějším spiritistickým periodikem nejen v Krkonoších, ale také v celé České Republice. I když se Sezemský později přestěhoval do Nové Paky, kde je dnes jeho dílu věnována v Městském muzeu expozice, dále vedl spiritisty z Krkonoš.

Spiritismus rychle pronikl seancemi, literaturou a besedními hovory do celého Podkrkonoší a způsobil v této oblasti náboženskou reformu.³² Lidé předtím alespoň výjimečně chodící do kostela se nyní místo toho věnovali spiritismu. Ten pro ně měl řadu výhod. Nemuseli za ním z usedlostí putovat velké vzdálenosti. A také byla tato víra jejich dobrovolným rozhodnutím, nebyli k jejímu vyznání nuceni okolím atd. To se ovšem velmi nezamlouvalo katolické církvi.

Nejen u církve nacházel spiritismus své odpůrce (viz.další kapitola). Pronásledování z řad církve a nepochopení a nepřijetí mnohých spiritistů okolím mělo za následek utajování jednotlivých seancí a anonymizaci spiritistických vyznavačů. Ti se ze strachu z odsouzení většinou ke spiritismu veřejně nehlásili.

V současnosti je pozorovatelný následek těchto projevů nepochopení tak, že se o spiritismu nejen nehovoří a klesá povědomí o spiritismu jako takovém, ale nikdo se k němu veřejně a sám od sebe nepřihlásí. Existují však také jednotlivci, kteří se snaží o zachování odkazu spiritismu v Krkonoších, jako schránění nehmotného kulturního dědictví.

---

³² BAŘINA, Miloslav a Ivo CHOCHOLÁČ, 2004, s. 5.

6. Kritika spiritismu

Kdykoli se v dějinách lidstva objeví nová víra, najde si spolehlivě své odpůrce. Důvodem je strach z neznámého. Katolická církev je považována za největšího nepřítele spiritismu. Snažila se spiritistické kroužky vymýtit, shromáždění zakázat a spiritistické vyznavače potrestat a přivést zpět na víru – ke katolické církvi. Využívala k tomu nejen své věřící, ale také státní moc. V minulosti měla katolická církev mnohem větší prostředky, než je tomu dnes.

Nezamlouval se jí přístup spiritistů k církevním předpisům ani k samotné Bibli. Podle některých se lidé díky spiritismu dopouštěli hned několika závažných provinění proti církvi. Jednálo se například o tyto: Spiritismus učí, že Kristus není Bůh, a tím ruší učení o sv. Trojici, neuznává církevní autoritu ani církevní obřady a znemravňuje lid a tím ohrožuje jejich spasení, rušení klidu zemřelých je hříchem, a další.³³

Církev dokázala zfanatizovat své věřící do takové míry, že docházelo i k fyzickým útokům na vyznavače spiritismu a celá věc se tak nápadně podobala honům na čarodějnice. Kromě toho církev zaštiťovala vydávání protispiritistických knih a letáků. Ne všechny farnosti však měly postoj ke spiritismu čistě negativní. Některé nechávali spiritismus volně se rozvíjet a jeho příznivců si více nevšímali.

Další kategorií odpůrců spiritismu tvořili lidé skeptičtí, vůči spiritistickému učení nedůvěřiví. Tito lidé považovali celý spiritismus za hloupost a výmysl, veřejně se jeho příznivcům vysmívali. Stejně jako katolická církev i oni vydávali články hanící spiritismus.

Roku 1904 byla dokonce založena Antispiritistická liga, která shromažďovala odpůrce spiritismu, páčila spiritistické knihy a jeho

---

33 KOZÁK, Jaromír, 2003, s. 534.

vyznavače zesměšňovala. Jejich negativní postoj nepramenil mnohdy z přímé zkušenosti, nýbrž z předpojatosti. Na druhou stranu někteří z těchto kritiků opravdu přišli do kontaktu s falešným, předstíraným spiritismem a jejich skepse měla tedy své opodstatnění.

Rostoucí popularity spiritismu si povšimli mnozí podvodníci a začaly ať už z důvodu výdělku, či slávy spiritistické jevy zneužívat. Ostatně podvodníkům z řad spiritistů se věnuje nejeden článek uveřejněný v časopisu *Posel záhrobní*: „Tu se nedivme, jestliže nabývá rozšíření šejdlířské kupčení s tím, co nám je svato. Poněvadž spiritismus má v sobě mnoho tajemného a lákavého, proč by nebyl takovýmto šejdířům výtečným útulkem pro jejich rejdy?“³⁴ Tito rádi falšovali fotografie duchů, či za použití různých kouzelnických triků prokazovali přítomnost ducha v místnosti na svých veřejně pořádaných seancích. V případě, že byl podvod odhalen, noviny obvykle celý případ zveličily a na spiritismus to vrhalo neblahý stín.

Spiritismus se mnohým lidem přičil. Dokladem mohou být četná udání na sousedy, či známé, která jsou dnes uložena ve složkách soudních knih ve Státním okresním archivu v Semilech. Tato udání nebyla anonymní a obsahovala přesné údaje o tom, kdo se provinil, čím se provinil, v kolik hodin se vše událo i s přesným číslem popisným. „Slavné c. k. okresní hejtmanství v Jilemnici! V úctě podepsaný s bolestí dovoluje sobě oznámiti, že schůze spiritistů na kollátuře zdejší vzdor zákazu tamního c. k. okres. hejtmanství ze dne 16. dubna 1902 č. 79, konají se bez překážky dále.“³⁵ Po obdržení udání úřad zpracoval údaje a vyzval provinilce vyzval k dostavení se před soud. Následovalo odvolání a prošetření. Pokud svou

---

34 SEZEMSKÝ, Karel. *Posel Záhrobní*: spiritistický časopis věnovaný záhadám duševním. Nová Paka, 1927, s.21.

35 Státní okresní archiv Semily, Fond Okresního soudu Jilemnice. Inv. č. 462. Kart.č. 53.

nevinnu ve spiritistických věcech obvinění nedokázali, čekalo je několikadenní vězení, nebo pokuta pár zlatých. Knih, obsahujících soudní procesy, jsou v Okresním archivu v Semilech desítky.

Agresivní výpady proti spiritistům spolu s posměšky zapříčinily to, že se spiritisté uzavírali více do semknutých skupin. A právě následek těchto nenávistných projevů můžeme nalézt v přítomnosti, kdy je velmi složité setkat se s člověkem, jenž se veřejně hlásí ke spiritismu.

7. Cíl práce a výzkumná metodologie

7.1 Metodologie

Svůj výzkum jsem realizovala v rámci kvalitativního výzkumu za využití výzkumného designu případové studie. Rozhodla jsem se zvolit kvalitativní přístup, neboť má práce vyžadovala dlouhodobý pobyt v terénu a hloubkové zkoumání za využití celé řady postupů a metod.

Pro získání co největšího množství informací o případu jsem využila všech dostupných materiálů ze všech dostupných zdrojů, jako například pročitání a hloubková analýza materiálů dostupných ve Státním okresním archivu v Semilech, schraňování publikací sepsaných na téma spiritismus na webu i v tištěné podobě, či samotný výzkum realizovaný po dobu několik měsíců v přirozeném výskytu jevu, v obci Jablonec nad Jizerou a jejím okolí.

Hlavní oporou mi v mém výzkumu byl hloubkový polostrukturovaný rozhovor, jehož cílem je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu.³⁶ Rozhovory probíhaly v několika cyklech v závislosti na rozlišnosti ve výpovědích.

7.2 Výběr lokality

Výzkum byl realizován v oblasti Krkonoš v okolí města Jablonec nad Jizerou, včetně. Tato oblast se vyznačuje četnými spiritistickými aktivitami v minulosti. Jaromír Kozák při sbírání faktů pro svoji knihu narazil na fakt, že právě v Jablonci nad Jizerou byla největší koncentrace médií v minulosti.³⁷

---

³⁶ SVAŘÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. s. 13.

³⁷ KOZÁK, Jaromír. 2003, s. 323.

Mým cílem bylo zaměřit se na přítomnost a pomocí výzkumných šetření odhalit, jak je tomu na daném území nyní.

7.3 Výzkumný vzorek

Co se týče výzkumného vzorku, pro jeho naplnění jsem potřebovala osoby od narození žijící v lokalitě Krkonoš, kteří se za svého života částečně, nebo hluboce propojily se spiritismem. Zároveň jsem potřebovala zachytit jeho příznivce i odpůrce. Veškeré dosud posbírané a uveřejněné materiály zabývající se spiritismem v Krkonoších, ale i Podkrkonoší a celé ČR uvádějí, že se výzkumníci potýkají s velkou neochotou komunikovat o daném tématu. I já jsem tedy do terénu vstupovala s velkou opatrností a předtuchou nejednoduchého získávání respondentů. Nicméně jak se ukázalo, mou velkou výhodou byla osobní znalost většiny respondentů.

Výzkum jsem realizovala ve městě Jablonec nad Jizerou, ze kterého pocházím a v jeho okolí. Jablonec i s okolními vesnicemi čítá kolem 1 600 obyvatel. Okolní města vztahující se k mému výzkumu, jako Rokytnice nad Jizerou a Paseky nad Jizerou jsou na tom počtem obyvatel podobně. Ve městě i mezi městy jsou silně propojené společenské vazby. Díky tomu, že většina dětí z těchto měst využívá dvě základní školy, jednu základní uměleckou školu a jedno zdravotní středisko, se mezi nimi už od útlého věku vytváří vztahy, které se rozvíjí a udržují až do dospělosti. Toho jsem mohla využít pro svůj prospěch a svými dobrými vztahy se sousedy a známými jsem vytvořila základ pro získávání respondentů. Jak ukázala praxe, participanti mají menší problém hovořit o citlivém tématu se známým člověkem nežli s cizí osobou.

Většina mladých lidí tyto malá města sice opouští, ale jejich rodiče a prarodiče jsou z většiny místními usedlíky. Právě generace rodičů

a prarodičů byla má cílová skupina. Pro mladé lidi nebývá téma spiritismu příliš zajímavé. Ale najdou se i výjimky.

Mou nejmladší respondentkou byla slečna z Jablonce nad Jizerou ve věku 25 let, nejstarší respondentka, bydlící ve stejné obci, měla 72 let. Celkem se mi podařilo uskutečnit několik polostrukturovaných rozhovorů s deseti respondenty, jejichž věk se pohyboval od 25 let do 72 let. V zastoupení tří mužů, proti sedmi ženám. Ačkoliv jsem do terénu od začátku vstupovala s povědomím, kdo zaujímá ke spiritismu takový a jiný přístup, hlavní metodou při získávání participantů mi byla metoda „sněhové koule“.

Najít ty, kteří se spiritismem jakkoliv nesouhlasí, nebo ho neuznávají, nebylo složité. Jsou to totiž většinou lidé, kteří se svými názory netají a již po zmínění se o tématu mého výzkumu vyjadřovali svůj negativní postoj téměř okamžitě. Z poloviny jsou to však lidé, kteří o podstatě spiritismu nemají velké znalosti. S těmi, co se spiritismem mají své zkušenosti a právě proto k jeho aktivitám zaujali negativní postoje nebylo naopak jednoduché udělat plnohodnotný rozhovor, protože mají své osobní důvody, proč se spiritismu, byť jen v rozhovoru vyhýbat. Takovým důvodem mohla být například špatná zkušenost s chováním ducha během seance.

7.4 Etika výzkumu

Vzhledem k mému vztahu ke zkoumanému prostředí jsem v roli zasvěceného výzkumníka. Po celý život se s většinou svých respondentů stýkám, tedy i nad rámec svého nynějšího výzkumu. Jak se prokázalo, při získávání informátorů mi tento fakt mohl být přínosem, naopak při samotných rozhovorech byl občas problémem.

Během rozhovorů většinou došlo u respondentů k obavám, zdali se o jejich výpovědích nedozví další člověk účastnící se výzkumu, či kdokoliv jiný z obce. I přes ujištění a zajištěnou ochranu z mé strany, mi bylo opakováno, že únik jakýchkoliv informací je pro ně silně nežádoucí. Díky strachu začaly informátoři v určité chvíli rozhovor stagnovat a bylo pro mě poměrně obtížné dostávat se k dalším novým informacím, a to zvláště informacím týkajících se současných aktivit spiritistů v Krkonoších.

Všichni z mých respondentů trvali na zachování anonymity a já jim tuto anonymitu přislíbila. Právě z tohoto důvodu je s daty nakládáno velmi opatrně. V citovaných rozhovorech jsou respondenti v mé práci označováni pouze počátečním písmenem jména. V rámci zachování naprostého soukromí nejsou v příloze obsaženy celé verze těchto rozhovorů a to po domluvě s respondenty.

7.5 Cíl výzkumu

Teoretická část této práce se z velké části věnuje historickému vývoji spiritismu. Do historického kontextu je již z pohledu aktivních spiritistů spiritismus zasazen. Historický vývoj v celé komplexnosti je důsledně popsán například v knize Jaromíra Kozáka. Dále se první část práce zabývá pohledem vědců a aktivních spiritistů, kteří aktivně vydávali články, organizovali veřejné seance a ke spiritismu se hlásili. Z vědecké strany jsou pro tuto chvíli všechny výzkumy uzavřeny a nové, oficiální se neprovádějí.

Pro celistvé uchopení fenoménu spiritismu však doposud scházelo vyjádření od největší skupiny spiritistů, a to tzv. spiritistů lidových. Předběžné šetření realizované měsíc před samotným výzkumem odhalilo skutečnost, že právě lidovými spiritisty byli a pravděpodobně stále jsou Krkonoše obýváni.

V empirické části se výzkum zaměřil na vztah samotných spiritistů ke spiritismu jako takovému, na jejich výklad spiritismu a cestu, jakou se k němu dostali. Cílem výzkumu bylo postihnout nejen spiritistické dění v minulosti až po současnost, ale také zachytit názory jeho kritiků. Při vyhodnocování rozhovorů a kódování se nejčastěji objevovaly tyto témata: šíření, tradice a podstata spiritismu. V opozici s tím vystoupili na povrch názory odpůrců spiritismu. Z tohoto důvodu se v následující části práce těmto čtyřem oblastem blíže věnuji.

K současné podobě spiritismu se nepodařilo i přes velké úsilí nashromáždit potřebné informace, věnuje se mu tedy pouze poslední kapitola.

8. Lidový spiritismus

Považuji za důležité přiblížit v této části práce zástupce lidových spiritistů. Ti nenavštěvovali veřejně pořádané spiritistické seance, nepřispívali do žádných periodik týkajících se spiritismu, ani se k jeho vyznání veřejně nehlásili. Dva informátoři se ve svých výpovědích shodli na názoru, že veřejně pořádané spiritistické seance, nejsou ty opravdové, jsou pořádány především pro zábavu a neplní tak funkci vyššího poznání, a navíc mohou přivolat zlé duchy.³⁸ Tudíž není v zájmu pravého spiritisty účastnit se takových setkání. Z mnou zkoumané lokality západojilemnicka se měly tyto seance bez vyššího smyslu, dle respondentů pořádat v obci Jablonec nad Jizerou. Jablonečtí spiritisté to popírají, popřípadě tvrdí, že o tomto jevu nevědí.³⁹

Pokud hovořím o lidovém spiritismu, mám na mysli jeho žitou podobu, prolínající každodenní život horských usedlíků. Jejich víra se nevztahovala k předpisům, či pravidlům spiritismu a týkala se uzavřených společností. Pro vysvětlení uvádím přepis části rozhovoru s respondentkou S.:

„Nepotřebujete znát pravidla vydaný někde někým, měli jsme svoje pravidla, nikdo z nás neměl v ruce nějakou příručku od toho Kadleka, nebo jak mu říkáš. Nebo o tom nevím. To Posel záhrobní to byla známá věc, o tom se vědělo, ale že by si ho někdo tady kupoval, to ne. To bylo zbytečně moc peněz na nás, proč taky.“⁴⁰

Odpovídá mi zde na otázku, jaká kniha, či jaký text byl pro jejich inklinaci k víře v duchy a komunikaci s nimi stěžejní. Stejně jako se křesťanství odkazuje k Bibli, předpokládala jsem, že i spiritismus se v oblasti Krkonoš u prostých lidí odvíjel od nějakého posvatého textu. Tato domněnka

---

38 Paní M., rozhovor zde dne 16.02.2017, Paní F., rozhovor ze dne 28.12.2016

39 Pan P., rozhovor zde dne 16.01.2017

40 Paní S., rozhovor ze dne 13.01.2017

mi nebyla nikým z dotazovaných potvrzena. Někteří dotázaní texty jako zdroj víry odmítali zcela, jiní vypovídali, že tradice víry spiritismu se dědí po rodech v Krkonoších po mnoho let a že ani sami netuší, jaký má tato víra původ.

U věkově starší respondentky se dokonce objevil názor, že spiritismus se v této lokalitě vyskytuje již velice dlouho, neboť po její rodinné linii se traduje, že spiritismu se věnovali i její praprarodiče.⁴¹ Tato informace by potvrzovala domněnku z teoretické části práce, a to že spiritismus se v ČR neobjevuje kolem roku 1880, jako něco nového, nýbrž některé jeho formy (a to právě forma lidová) byly u nás známé již mnohem dříve.

I přesto, že příznivci lidového spiritismu nejsou spjati s určitými texty a předpisy, určitá pravidla existují i zde. Informátoři se shodují na následujících: duše se nepřivolávají pro zábavu, přivolání ducha se nesmí zneužít, při seancích je přítomno médium, skrze které se komunikuje s dušemi. Dále věří, že lidská duše neumírá společně s fyzickým tělem, nýbrž je nesmrtelná. Při každodenním žití znamená být spiritistou; být pokorný a mít se vším živým dobré úmysly. Všichni lidoví spiritisté také věří v Boha, v jeho jedinečně čisté podobě. Výklad o Bohu má ovšem každý spiritista zcela jedinečný a křesťanským církvím, jak je známe, vzdálený. (Kapitola kritika spiritismu se tomuto tématu věnuje více. Zmiňuje například to, dočíst se více, že spiritisté říkají, že Kristus není Bůh.)

Příznivci lidového spiritismu se scházeli v předem domluvených hodinách ve svých chalupách pravidelně. Sestava scházejících se zpravidla neměnila, pokud někdo nepřivedl na seanci svého příbuzného (rodiče své děti, apod.). Přítomnost nově příchozích musela být schválena stálými účastníky seancí a především médii. Podrobnějšímu popisu spiritistického setkání se věnuje kapitola Průběh seance, umístěná v teoretické části práce.

---

⁴¹ Paní O., rozhovor zde dne 25.01.2017

9. Příchod ke spiritismu

Oficiální cesty spiritismu do České republiky jsou blíže popsány v teoretické části práce. Pokud by bylo povědomí o těchto cestách přítomné i u lidových spiritistů z lokality Krkonoš, pravděpodobně by ve výpovědích respondentů figurovala jména jako Karel Sezemský, nebo Ignác Etrich. Jména těchto dvou osobností spiritismu se v rozhovorech objevila pouze u dvou respondentů. Ačkoliv ne v souvislosti šíření spiritismu v naší zemi, nýbrž jako jména někoho, kdo se ke spiritismu veřejně hlásil, či vydával na téma spiritismu tiskoviny. Zajímalo mě proto, jakou cestou se spiritismus v České republice šířil podle samotných lidových spiritistů.

Nejčastější šíření spiritismu v jeho lidových vrstvách v Krkonoších probíhalo po rodinné linii. Téměř všichni z dotazovaných v rozhovorech uvedli, že jejich cesta ke spiritismu vedla přes rodiče, popřípadě prarodiče. Chalupy jejich rodičů buď sloužili jako místo konání seancí, nebo rodiče docházeli na setkání do jiného domu a děti obvykle brávali s sebou. Ty se tedy seancí v roli diváka účastnily od útlého mládí a jednoho dne byly přizváni ke spiritistickému stolku. Setkala jsem se však také s případem, kdy neměl respondent do jistého věku (v tomto případě do věku 16 let) o spiritistických aktivitách svých rodičů nejmenší potuchy. Pravděpodobně proto, aby se jejich potomek neprořekl ve škole, protože přeci jenom byl spiritismus záležitostí menšiny a většina na jeho praktikování nepohlížela s vlídností. A až po dovršení určitého věku byl k seancím přizván.

Další cestou, kterou se moji respondenti dostali do okruhu spiritistů, byl sňatek.

„Než jsem si ho vzala (svého muže), tak to pro mě bylo docela cizí. Jako věděla jsem, že se něco takovýho tady dělá, to jo. Ale až díky K. jsem tam začala chodit taky (na seance).“⁴²

Stejně jako paní F. vypovídají další dva respondenti. Ke spiritismu mnohé obyvatele Krkonoš přivedl jejich životní partner a zasloužil se tak o šíření rodinné spiritistické tradice na další generaci. Stejně tak nový vztah mohl pro spiritistu znamenat odklon od tohoto učení, neboť ne každému partnerovi se byl spiritismus blízký.

Předpokládala jsem existenci i třetí cesty. Takové kdy si ke spiritismu najde jedinec cestu sám. Ovšem pro tuto možnost se mi nejen nenaplnil výzkumný vzorek, ale ani nikdo z dotazovaných se o takové možnosti nezmínil. Nicméně to neznamena, že tomu v nějakém procentu tak být nemohlo.

Překvapivé výsledky přinesl výzkum ohledně názoru respondentů, kteří jsou přesvědčeni o výskytu spiritismu v Krkonoších po staletí. Jako důkaz přinášejí tvrzení, že jejich prarodiče a v některých případech i praprarodiče byli spiritisté a skrze ně v jejich rodě spiritismus jako tradice dochoval.⁴³ Pokud by hlubší výzkumy prokázaly pravdivost tohoto tvrzení, znamenalo by to, že roku 1880 se k nám spiritismus nedostává jako něco nového, pouze se rozšiřuje jeho působení mezi širší vrstvy a jeho lidová podoba má minimálně v Krkonoších svou tradici.

Výzkum zabývající se počátky tradice spiritismu na daném území by se ovšem prováděl velmi obtížně. Hlavním problémem by zajisté byl nedostatek informátorů a pamětníků, protože generace nesoucí si v paměti události ze života svých rodinných příslušníků žijících v minulých dvou tisíciletí, vymírá.

---

⁴² Paní F., rozhovor ze dne 28.12.2016

⁴³ Paní O., rozhovor zde dne 25.01.2017

10. Spiritismus a jeho pozitiva

Nejčastěji se tedy obyvatelé Krkonoš stávali spiritisty prostřednictvím své rodiny. Fakt, že byli jejich předci příznivci spiritismu, však jedince nepředurčoval k tomu, býtí spiritistou také. Spiritismus byl pro horaly možností volby. Což bylo oproti jiným náboženským učením na našem území ojedinělé. A právě možnost volby a předem neurčená pravidla byly v očích nově příchozích ke spiritismu velkou výhodou.

„Tak co na tom bylo dobrý... dobrý na tom třeba bylo, že nás nikdo nehonil do kostela, (...) ale zase nás některý soudili.“⁴⁴

To, že si horalové, kteří si zvolili spiritismus mohli svůj čas na víru a aktivity s ní spojené sami organizovat, brali jako nespornou výhodu. Například katolická církev předpokládala u svých přívrženců pravidelné docházení do kostela. Jak je zmíněno výše, v obcích ležících v oblasti Krkonoš byly a jsou velmi úzce propojené sociální vazby a lidé se mezi sebou dobře znají. A pokud někdo pravidelně nedocházel na mše věděli o tom nejen lidé, ale všiml si toho i farář. To mělo za následek mnohé nepříjemnosti a pomluvy z nedostatečně silné víry, apod.

Uvědomme si, že na horách bývaly zimy silné a kruté a obyvatelé Krkonoš, žijící v mnohdy kostelu vzdálených usedlostech, neměli podmínky proto, aby pravidelně každou neděli navštěvovali mše. V letním období jim nedělní bohoslužba brala tolik drahocenný čas pro práci na poli, či v hospodářství, a nebo si den odpočinku toužili organizovat sami. Spiritismus oproti tomu nenařizoval povinné setkávání, ani pořádání seancí.

---

⁴⁴ Pan P., rozhovor zde dne 16.01.2017

„Scházeli jsme se jak jsme měli čas. To se maminka dohodla se sousedkou Maruškou a že to nejvíc vyhovuje na další úterý. Tak se setkali další úterý večer a měli seanci.“⁴⁵

V případě duchovní potřeby se zorganizovala seance na den, který vyhovoval celé skupině. Součástí seance bylo i rozjímání na volné téma, a to mnozí využili k debatě o svých starostech a problémech. Během přítomnosti ducha v místnosti, ten na to mohl reagovat a své “duchaře” uklidnit. Pokud se tak nestalo, tak se dotyčný alespoň vyzpovídal ze svých těžkostí a po setkání mohl cítit úlevu. Seance tedy mohly do jisté míry působit terapeuticky.

„To se ví, všem nám pak bylo lehké.“⁴⁶

„Pro duševní útěchu jsme tam chodili.“⁴⁷

Svou roli plnil spiritismus i jako podnět k setkávání osob. Lidé k sobě v tomto prostředí měli blízko, ale vzdálenost mezi obydleními jim setkávání znesnadňovala. Pořádání spiritistických seancí je přimělo k pravidelnému setkávání a udržování poměrně jedinečných vazeb mezi jednotlivci, i mezi rody.

Výsledky výzkumu poukazují na existenci specifických vazeb mezi vyznavači spiritismu. Ti nejenže se pravidelně scházeli a pořádali seance, ale také v běžném každodenním životě k sobě měli blíže, než k ostatním.

„Setkávali jsme se spolu i mimo seance, nebo jak tomu říkáš. A často. (...) Pomáhali jsme si, ale to si dřív pomáhal víc každý. Jo to dneska (...). My jsme se tak nějak víc svěřovali. A když bylo někomu oúvej tak to tomu druhému už pak nemusel

---

45 Paní O., rozhovor zde dne 25.01.2017

46 Paní A., rozhovor ze dne 23.03.2017

47 HNYKOVÁ, Erika. Krkonošský spiritismus. *Folklorika*. [pořad]. In: *Česká televize* [online], Česká televize, 2013 [cit. 2017-03-03].

*znova vysvětlovat. To řekl na tom setkání a ten mu už pak mohl třeba zejtra pomoci.*⁴⁸

Respondenti ve svých výpovědích uváděli, že spiritismus pro ně nebyl pouhou možností víry, ale plnil v jejich životech také důležitou společenskou a terapeutickou funkci.

---

48 Paní L., rozhovor ze dne 21.03.2017

11. Přístup společnosti ke spiritismu

Stejně jako se aktivní spiritisté setkávali s častým nepochopením a jejich víra byla terčem hlasitých odpůrců, také lidové spiritisté se setkávali a setkávají s mnohdy nekladně hodnotícím hlasem svého okolí.

Co říkají lidé mající povědomí o existenci spiritistů ve svém městě?

„To je teda pěkná blbost. Nějaký duchové. (smích) Já na ně uvěřím, až nějakýho uvidím.“⁴⁹

Mnozí se spiritistům posmívají skrze jejich víru v duše, které mohou komunikovat se světem. Hodnotí to, jako nesmyslné a nevysvětlitelné. Nepřipouštějí si možnost existence vyššího poznání ani to, že každý má právo na svou víru. Ke spiritistům i k spiritismu samotnému zaujímají postoj kriticky hodnotící.

„Jestli na to někdo v 21. století věří, nemůže být normální!“⁵⁰

Negativně hodnotících výpovědí, co se týče fenoménu spiritismu, se mi dostalo nespočet. Negativním postojem lidí vůči spiritismu se zabývám již v kapitole Kritika spiritismu. Nicméně výzkum potvrdil, že tento pohled na fenomén přetrvává. Nepřijetím okolí se dá vysvětlit uzavřenost respondentů na téma spiritismus, oni a dnešní doba. O minulosti se jim hovoří snáze, neboť dříve se spiritismu mnozí věnovali pod záštitou rodiny, která dnes nežije a ve spojení s ní se informátorům hovoří o spiritismu a především jeho praktikách jednodušeji. Bylo totiž zřejmé, že se jedná o dobu minulou, nikoliv o současnost.

Často jsem se setkávala při výzkumu s tvrzením, že od smrti někoho z rodiny (matka, otec, babička,..) se žádné seance nezúčastnili. Do jaké míry

---

⁴⁹ Pan K., rozhovor zde dne 15.01.2017

⁵⁰ Paní T., rozhovor zde dne 18.02.2017

hovoří pravdu, a do jaké si chtěli respondenti zachovat soukromí, nebylo zjistitelné.

11.1 Bývalí spiritisté

Samostatnou kapitolou lidí, odrazující ostatní od inklinace ke spiritismu jsou jeho bývalí vyznavači, kteří z osobních důvodů na spiritismus zanevřeli. S těmito jsem se poprvé setkala až při samotné realizaci výzkumu. Literatura se o nich nezmiňuje. Většinou se jedná o bývalé spiritisty, kteří na základě špatné zkušenosti zažité během seance, se již další nezúčastnili. S touto skupinou respondentů bylo poměrně složité navázat rozhovor na téma spiritismu. Neradi a jen velmi okrajově hovořili o praktikách spiritismu, stejně tak jako o svých osobních postojích vůči nim.

„Nedělejte to, nikdy to nedělejte. Není to dobrý mluvit s duchama.“⁵¹

Jejich výpovědi byly opakem od předchozí skupiny respondentů, kteří spiritismus nepovažovali za něco skutečně existujícího. V rozhovorech s nimi je znát obrovský respekt k praktikám spiritismu. Nezpochybňují jejich pravdivost, avšak nechtějí s nimi znovu přijít do kontaktu. S tímto přístupem jsem se setkala celkem u dvou informátorů, ale k důvodu svého nepříjemného pocitu ohledně spiritismu se mi nepodařilo získat ani jedno vyjádření. Později jsem však měla možnost hovořit s vnučkou jednoho z nich. Ta mi prozradila, že je od svého útlého věku před “vyvoláváním duchů” příbuznými varována. Údajným důvodem je prý možnost vyvolání zlého ducha, kterému se nebude chtít být odvolán a na rodinu to přinese jen samé neštěstí.

---

⁵¹ Paní L., rozhovor ze dne 21.03.2017

12. Současné dění na poli spiritismu v Krkonoších

Co se týče současného dění na poli spiritismu v Krkonoších nezdařilo se získat ucelené informace o jeho podobě. Výpovědi mých respondentů byly na otázku ohledně spiritistických aktivit v současnosti nekonkrétní a vyhybavé. *„Dneska jestli jsou tu nějaký spiritisti to já nevím. To se musíte zeptat někde jinde, Hanko.“*⁵² *„No. (dlouhá odmlka) Říkala jsem, že my jsme byli naposledy na sezení s maminkou. A maminka, jak je to dlouho co nežije? Dvacet tři let.“*⁵³

Bylo obtížné odhalit do jaké míry respondenti hovoří pravdu a z jaké pouze chrání své soukromí. Mezi mnou položenou otázkou a odpovědí respondentů byla v těchto případech dlouhá odmlka, která prozrazovala zvažování odpovědi a její možné dopady. Často od sebe respondenti odvraceli svými výpovědmi pozornost. *„To se musíte zeptat někde jinde, Hanko.“* *„Já jsem slyšel, že v Libštátě. Tam, že se to děje a je kolik tam má být zlých duchů! Asi z války, hlavně kolem kostela. S tím já bych si teda nezačínal“*⁵⁴

Tato věta s upozorněním na aktivitu spiritistů v Libštátu, však byla bez odkazu na jakéhokoliv člověka, který by mi v této záležitosti poskytl více informací. Nemohla jsem si tedy údajnou aktivitu libštátských spiritistů ověřit.

V dokumentu České televize, který se věnuje spiritismu v Krkonoších a byl vysílán v rámci pořadu Folklorika se objevil názor, že spiritismus se dnes “nenosí” a proto o vztahu k němu lidé neradi hovoří.⁵⁵ Na základě

---

52 Paní F., rozhovor ze dne 28.12.2016

53 Paní O., rozhovor zde dne 25.01.2017

54 Pan M., rozhovor ze dne 03.03.2017

55 Krkonošský spiritismus. *Folklorika*. [pořad]. In: *Česká televize* [online]. Přípravil Martin Jazairi. Česká televize, 2013 [cit. 2017-03-03].

provedených rozhovorů se domnívám, že přiznat se ke kladnému pohledu na spiritismus a k provozování spiritistických praktik, nebylo moderní v žádné době a vždy to s sebou přinášelo řadu nepříjemností, od pomluv až po udání. To mají spiritisté v paměti a je to hlavní příčina, proč o spiritismu veřejně nehovoří.

12.1 Zájem o spiritismus

V současné době neprobíhá žádný oficiální výzkum zabývající se spiritismem v České republice. Zároveň všichni moji respondenti potvrdili, že do této chvíle se žádného výzkumu neúčastnili. Domnívám se proto, že fenomén spiritismu nebyl doposud v lokalitě Jablonce nad Jizerou řádně zkoumán a zpracován.

Nicméně fenomén spiritismu budí v posledních letech zájem mladých studentů, kteří na toto téma píše své závěrečné diplomové práce. Spiritismus je v nich zpracováván v historickém kontextu⁵⁶, ale i například ve vztahu ke katolické církvi.⁵⁷ Díky těmto výzkumům a diplomovým pracím je předejito zapomnění fenoménu spiritismu jako součásti kultury, ale není zajištěno pokračování spiritistické tradice.

Spiritistická víra je nejčastěji přenášena jako rodinná tradice. V rámci výzkumu jsem se zajímala o poslední generaci potomků krkonošských obyvatel a jejich povědomí, případně vztah ke spiritismu. Devět z deseti dotázaných mladých lidí, žijících v Jablonci nad Jizerou nevědělo o výskytu spiritismu ve svém městě, ani o jeho celkové existenci a to ani ti, jejichž rodiče, či prarodiče byli mými participanty a spiritismu se, jak sami

---

56 MARKSOVÁ, Helena. *Vznik, vývoj a zánik spiritismu v podkrkonoší*. Liberec, 2012. Bakalářská práce. Technická Univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická.

57 KLETVÍK, Mgr. Jan. *Evangelíci a spiritismus v Podkrkonoší*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Katedra církevních dějin.

v rozhovorech uváděli, věnovali. Z tohoto důvodu se domnívám, že povědomí o spiritistických aktivitách našich předků není mezi mojí generací velké. Při rozhovorech měli respondenti zjevný zájem o téma spiritismu, ale pouze v domněnku, že se jedná o senzaci, nikoliv ze zájmu tyto aktivity začít provozovat a udržet tak spiritismus jako tradici převzatou od našich předků.

Pokud se dál z nějakých důvodů nedaří předávat dalším generacím odkaz spiritismu, je pro jeho uchování nutné alespoň shromáždit veškeré možné informace a data z nich uchovat. Určité kroky proto podniklo Městské muzeum v Nové Pace, které má ve svých prostorech instalovanou stálou expozici věnovanou spiritismu. Od devadesátých let minulého století vystavuje muzeum celou řadu mediálních kreseb a věnuje část expozice i postavě Karla Sezemského.

Tématu spiritismu se věnovala také Česká televize a to hned ve dvou zpracováních. V rámci pořadu *Folklorika* je spiritismu představen, jako komunikace s dušemi zemřelých, jenž je součástí tradiční lidové kultury severních Čech.⁵⁸ Součástí dokumentu jsou rozhovory s lidmi, kteří se účastnili spiritistických seancí, ale také s jedinci vyhledávajícími informace o spiritismu v dnešní době. V necelých 30ti minutách má divák možnost podívat se na fenomén spiritismu z několika pohledů. Zároveň zde spiritismus není hodnocen, či jakkoliv vymezován.

Oproti tomu druhé zpracování fenoménu spiritismu vysílané v pořadu *Za zrcadlem* popisuje spiritismus jako senzaci. Celý díl je navíc doplňován hororovou hudbou, což vážnost a serióznost tématu snižuje.⁵⁹

---

58 Krkonošský spiritismus. *Folklorika*. [pořad]. In: *Česká televize* [online]. Přípravil Martin Jazairi. Česká televize, 2013 [cit. 2017-03-03].

59 Spiritismus aneb setkání s neviditelnem. *Za zrcadlem*. [pořad]. In: *Česká televize* [online]. Přípravili: I. Toušková, N. Slavíková, N. Čech a P. Slavík. Česká televize, 2010 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z:

Závěr

Celý můj výzkum se zabýval podobou spiritismu v Krkonoších, konkrétně v okolí Jablonce nad Jizerou. Cílem výzkumu bylo přiblížit jeho historii i současnost. Ukázalo se, že žitý spiritismus se vzdaluje od své prezentace v knihách.

Již během předvýzkumu se moji respondenti vymezili na vyznavače tzv. lidového spiritismu, kterému se v práci blíže věnuji. Víra v komunikaci s duchy a její realizace prostupovala všemi vrstvami jejich života a jak se prokázalo plnila mnoho důležitých funkcí, jako například společenskou, či terapeutickou. Na základě rozhovorů se mi podařilo sestavit podstatu spiritismu v Krkonoších z pohledu samotných spiritistů. Zachytila jsem také pohled majority na tento fenomén, který dle očekávání celý jev zlehčuje, kritizuje a odmítá jeho pravost.

Komplikace přineslo naplňování druhé části výzkumného cíle – představit podobu spiritismu v současnosti. Napadá mě v souvislosti s tím několik možností, proč respondenti neradi hovoří o svém vztahu ke spiritismu v současnosti. Jednou z nepříjemností, která je již v minulosti tížila ve spojení se spiritismem bylo nepochopení a pomlavy od spoluobčanů. Prostředí vesnice, či několika malých, propojených vesnic je místem, kde se informace velmi rychle rozšíří, a být středem pozornosti pouze kvůli svému duchovnímu vyznání je pro každého nežádoucí.

Dalším faktorem, který mi byl výhodou a zároveň mohl celý výzkum komplikovat, je má složitá role zasvěceného výzkumníka, jež jsem při svém terénním výzkumu zastávala. Přínosem mé role bylo bezproblémové získání respondentů. Problém však při rozhovorech nastával v okamžiku, kdy si dotazovaní uvědomili, že stejně jako oni i já velmi dobře znám obyvatele jejich místa bydliště. Obavy z úniku informací z mé strany, i přes zajištění

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185998354-za-zrcadlem/>

anonymity a podepsání souhlasu s výzkumem a mé mlčenlivosti, často převládly nad ochotou spolupracovat na výzkumu. Nemohu tedy s jistotou tvrdit, že se moji respondenti, netající se svými spiritistickými aktivitami v minulosti, dále spiritismu nevěnují. Jejich chování během rozhovorů prozrazovalo opak. S jistotou však mohu říci, že moji vrstevníci (tedy poslední generace obyvatel Krkonoš) o spiritismus zájem ztrácejí, v naprosté většině o jeho existenci ani netuší.

Pokud by mi to další studia umožnila, ráda bych se fenoménu spiritismu věnovala více do hloubky. Opětovné a delší trvání výzkumu by mohlo zajistit získání více informací o současné podobě spiritismu a má výsledná zpráva by tak podala komplexnější pohled na tuto neprobádanou oblast.

Použité zdroje a literatura

BAŘINA, Miloslav a Ivo CHOCHOLÁČ. *Spiritismus v Podkrkonoší*. Nová Paka: Městské muzeum, 2004. ISBN 80-902808-9-7.

BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. 335 s. ISBN 978-80-7367-378-9.

BRYCZ, Pavel. *Blouznivci našich hor*. In: *V: exkluzivní časopis Libereckého kraje pro každého, kdo chce být v obraze*. 2007, VI(4). ISSN 1213-7375.

DUBOIS, Thomas. *Úvod do Šamanismu*. Praha: Volvox Globator, 2011. 374 s. ISBN 978-80-7207-801-1

ELIADE, Mircea. *Šamanismus a nejstarší techniky extáze*. Praha: Argo, 1997. 433 s. ISBN 80-7203-153-8

FEELEY-HARNIK, Gillian. *The political economy of death: communication and change in Malagasy colonial history*. American Anthropological Association, 1984.[online].[cit. 13. 2. 2017]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/644352.

KARDEC, Allan. *Kniha prostředníkův, neb: Vůdce prostředníkův vyvolávačův obsahující zvláštní poučení duchův o theorii všech druhů manifestací, ...: výskumný spiritismus*. Reed. Brno: Schneider, 1997. 248. s. ISBN 80-857-9625-2.

KLETVÍK, Mgr. Jan. *Evangelíci a spiritismus v Podkrkonoší*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Katedra církevních dějin.

Krkonošský spiritismus. *Folklorika*. [pořad]. In: *Česká televize* [online]. Připravil Martin Jazairi. Česká televize, 2013 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1102732990-folklorika/213562260800003-krkonosky-spiritismus/>

MARKSOVÁ, Helena. *Vznik, vývoj a zánik spiritismu v podkrkonoší*. Liberec, 2012. Bakalářská práce. Technická Univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická.

SANITRÁK, Josef. *Dějiny české mystiky*. Praha: Eminent, 2010. 440. s. ISBN 978-80-7281-328-5

SEZEMSKÝ, Karel. *Posel Záhrobní: spiritistický časopis věnovaný záhadám duševním*. Nová Paka, 1927, **2**.

SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000. 228. s. Studium (Portál). ISBN 80-717-8328-5.

Spiritismus aneb setkání s neviditelnem. *Za zrcadlem*. [pořad]. In: *Česká televize [online]*. Připravili: I. Toušková, N. Slavíková, N. Čech a P. Slavík. Česká televize, 2010 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185998354-za-zrcadlem/>

Státní okresní archiv Semily, Fond Okresního soudu Jilemnice. Inv. č. 462. Kart.č. 53.

SVARŇÍČEK, Roman; ŠEĎOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 377s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Rozhovory

Pan K., rozhovor zde dne 15.01.2017

Pan M., rozhovor ze dne 03.03.2017

Pan P., rozhovor zde dne 16.01.2017

Paní A., rozhovor ze dne 23.03.2017

Paní F., rozhovor ze dne 28.12.2016

Paní L., rozhovor ze dne 21.03.2017

Paní M., rozhovor ze dne 16.02.2017

Paní O., rozhovor zde dne 25.01.2017

Paní S., rozhovor ze dne 13.01.2017

Paní T., rozhovor zde dne 18.02.2017